
Krytyka literacka: teoria, historia, współczesność : Warszawa, 27-29 maja 1981

Biuletyn Polonistyczny 25/3-4 (85-86), 168-171

1982

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

tystycznego. W dyskusji podkreślano inspirujący literaturoznawców charakter ustaleń zawartych w powyższych wystąpieniach.

Wstępne podsumowanie obrad sesji "Naturalizm w Polsce" pozwala, jak się wydaje, potwierdzić naukową wagę badań nad naturalistyczną inspiracją w literaturze polskiej. W wystąpieniach uczestników dominowało przekonanie o konieczności oglądu naturalizmu w polskiej twórczości literackiej w ścisłym związku z innymi tendencjami i prądami w literaturze. Zaakcentowano również potrzebę nowych ujęć o charakterze typologicznym. Po raz pierwszy zaprezentowano fragmenty badań nad recepcją naturalizmu w ośrodkach prowincjonalnych. Mimo, iż sesja miała charakter typowo roboczy, podjęte w czasie obrad niektóre tematy szczególnie będzie można uznać - po opublikowaniu prac referentów - za naukowo wyczerpane.

Mgr Ewa Ihnatowicz

Dr Waldemar Klemm

KRYTYKA LITERACKA: TEORIA, HISTORIA, WSPÓŁCZESNOŚĆ

Warszawa, 27-29 maja 1981

Konferencję poświęconą problemom teoretycznym krytyki literackiej, a także - jej historii, zorganizowała Pracownia Poetyki Historycznej Instytutu Badań Literackich we współpracy z Klubem Krytyki Literackiej, działającym przy Związku Literatów Polskich; z jego ramienia w pracach organizacyjnych uczestniczył Prezes Klubu - Janusz Maciejewski. Już ta symbioza organizacyjna świadczy o podwójnych celach sesji. Z jednej strony miała ona poddać refleksji sprawy naukowej analizy krytyki li-

terackiej jako swoistej formy pisarstwa i istotnego współczynnika procesu historycznoliterackiego, z drugiej zaś - skierować uwagę na współczesny stan polskiej krytyki literackiej, stan - z wielu przyczyn - niezadowolający i nie skłaniający do dobrych rokowań.

Tematyka sesji łączyła się z jedną z podstawowych sfer zainteresowań Pracowni Poetyki Historycznej, a mianowicie - historią krytyki literackiej. W Pracowni przygotowuje się bowiem obszerne wielotomowe dzieło zbiorowe, które przedstawi dzieje polskiej krytyki literackiej - od początków w okresie staropolszczyzny po współczesność. Sesja miała być więc wymianą zdań, pomysłów, doświadczeń, która umożliwi podjęcie i realizację tego rozległego i - jak można mniemać - potrzebnego zamierzenia. W związku z tym, że znajduje się ono obecnie na początkowym etapie realizacji, autorzy referatów nie przedstawiali w postaci skończonej i pełnej wyników swych dotychczasowych poszukiwań, chodziło raczej o wymianę, czy - być może - konfrontację zdań na temat, jak to robić, jak się przedstawiają obecnie narzędzia metodologiczne, które pozwolą na realizację tak pomyślanego zadania, jak się rysują jego założenia teoretyczne. Dla członków Pracowni, uczestniczących w tym zbiorowym przedsięwzięciu, sesja miała tym większe znaczenie, że pozwoliła porównać mniemania kształtujące się w ich gronie, z pomysłami przedstawianymi przez badaczy reprezentujących inne ośrodki. I chociaż ponad połowa, bo aż siedem, referatów wyszło z pracowni, pozostałe zostały wygłoszone przez kolegów z innych zespołów IBL-owskich, a także - pracowników Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Wrocławskiego i Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej w Warszawie.

Choć skoncentrowana wokół jednej problematyki, sesja nie

miała charakteru monolitycznego i jednolitego - tak pod względem ujęć, jak tematyki. Świadczyła o różnorodności stanowisk - zarówno w wymiarze historycznym, jak teoretycznym. Referaty o orientacji historycznej cechowały się różnymi właściwościami - od analizy kształtowania się jednej z podstawowych kategorii dla polskiej świadomości literackiej (studium H. Markiewicza) po rozważania o teoriach krytyki funkcjonujących w poszczególnych okresach (prace M. Gumkowskiego, W. Głowali i W. Boleckiego). Referaty zorientowane historycznie nie zmierzały z zasady do ujęcia kronikarskiego, przeciwnie - stanowiły propozycję metodologiczną, próbę wypracowania pewnego typu historii krytyki.

I pod tym względem - mimo indywidualnych różnic - można było obserwować na konferencji kształtowanie się pewnego wspólnego zespołu przekonań. Jedno z nich miało charakter negatywny: w referatach na ogół - z mniejszą lub większą konsekwencją - rezygnowano z dotychczasowego sposobu uprawiania krytyki jako historii doktryn, bezpośrednio wyrażanych poglądów i ocen. Na miejsce historii krytyki jako historii świadomości literackiej proponowano w sposób mniej lub bardziej jawny i spójny historię krytyki jako historię pewnych instytucji literackich oraz historię krytyki jako historię swoistych sposobów pisania. Dwa te ujęcia nie wchodziły zresztą ze sobą w konflikt, ujęcie "literackie" w sposób naturalny uzupełniało ujęcie instytucjonalno-socjologiczne. Tak np. J. Sławiński w referacie o polskiej krytyce socrealistycznej programowo odrzucił możliwość mówienia o niej jako o specyficznej doktrynie, pokazywał zaś szczegółowo funkcje, jakie miała pełnić i pełniła w ówczesnym życiu literackim; analiza jej jako doktryny nie pozwoliłaby pokazać - zdaniem referenta - tego, co w niej najistotniejsze.

I to właśnie przesunięcie akcentów w rozważaniach o krytyce jako przedmiocie badań historycznoliterackich wydaje się najpoważniejszym osiągnięciem konferencji, otwierającym pole dla dalszych dyskusji. Jej materiały ukażą się w książce wchodzącej w skład serii Z Dziejów Form Artystycznych w Literaturze Polskiej i zostaną zredagowane przez Krzysztofa Dybciaka i Michała Głowińskiego.

W czasie obrad ogłoszono następujące referaty (wymieniam je w tej kolejności, w jakiej zostały wygłoszone):

- Mieczysław Porębski (UJ): Krytycy i metoda;
- Michał Głowiński (IBL): Próba analizy tekstu krytycznego;
- Janusz Maciejewski (IBL): Krytyka a układy zewnętrzne;
- Marta Fik (PWST): Teatr, krytyka, rzeczywistość;
- Elżbieta Sarnowska-Temierusz (IBL): Przed powstaniem krytyki literackiej w Polsce;
- Marek Gumkowski (IBL): Samoświadomość krytyki romantycznej;
- Wojciech Głowala (UWr.): Problemy młodopolskiej metakrytyki;
- Henryk Markiewicz (UJ): Rodowód mitu "trzech wieszczów";
- Marian Płachecki (IBL): Z przemian roli społecznej krytyka w polskiej kulturze literackiej XIX wieku;
- Włodzimierz Bolecki (IBL): Co to jest krytyka? Wypowiedzi metakrytyczne 1918-1939;
- Janusz Sławiński (IBL): Głosy z domu umarłych;
- Krzysztof Dybciak (IBL): Programoburcy i programotwórcy ostatniego ćwierćwiecza;
- Tomasz Burek (IBL): Żywotne tradycje krytyki.